



JIŘÍ BAUM
K NEZNÁMÝM
BŘEHŮM BRASILIE

Jiří Baum

K NEZNÁMÝM
BŘEHŮM BRASILIE

I. HOŠI JEDOU DO SVĚTA

Pan učitel zkoušel právě z počtů. Pojednou se otevřely dveře, objevil se školník pan Krákora a pošeptal panu učiteli něco do ucha. Pan učitel se zarazil, obrátil se k žákům a řekl: „František Novotný, Josef Svoboda a Ludvík Veselý půjdou k panu řediteli!“

Frantík, Pepík a Ludvík se zvedli a šli. Měli starost, co se stalo a proč je pan ředitel volá. Měli ovšem dobré svědomí a nemyslili, že by byli udělali něco špatného – jen Frantík si vzpomněl, že před časem rozbil okno v tělocvičně, ale to už bylo dávno a okno bylo již dříve naprasklé.

V ředitelně se na ně podíval pan ředitel jaksi zkoumavým pohledem. Díval se přitom přes horní kraj brejlí, což působilo, že vypadal zvlášť přísně. Pak pravil: „Dneska jsem dostal od svého přítele, pana továrníka Kropáčka, dopis. Píše mi, že se chystal na dovolenou – chtěl jeti s rodinou na okružní cestu parníkem kolem Evropy, z Janova do Hamburku. Teď mu něco do toho přišlo, v továrně ho potřebují, a nemůže jet. Posílá mi tady své lístky na loď a píše, abych je dal třem žákům, kteří ve škole dobře prospívají. Vybral jsem vás – loď jede právě začátkem prázdnin.“

Dovedete si představit, jak se chlapcům ulevilo. Nejen že nebyli hubováni, ale měli dokonce příležitost podniknout krásnou cestu na velikém parníku a uvidět hezký kousek světa. Pěkně tedy panu řediteli

poděkovali. Ten jim ještě nařídil, aby to řekli doma a aby jim maminky připravily nějaký kufr a prádlo. Musili mu také slíbit, že se nenajedí zase tak zmrzliny jako na posledním školním výletě.

Pan učitel vybral tyto tři chlapce, protože se dobře učili a všeho si všímali. Náhodou to byli také dobří kamarádi, kteří byli skoro stále pospolu. Povahy měli rozdílné. Frantík byl nejveselejší; někdy byl i trochu rozpustilý. Byla s ním dobrá zábava. Pepík byl skautem, uměl vařit, přišívat knoflíky a zajímal se o motory. Podle hlasu poznal každé auto. Ludvík byl z nich nejhorlivějším čtenářem; mnoho věděl, uměl dost dobře německy a nikdy nezapomněl poslouchati, když Radiojournal vysílal „Angličtinu pro začátečníky“.

Bylo ještě hodně času, ale jakmile hoši přišli domů, počali si honem připravovati zavazadla. Frantík si vypůjčil od staršího bratra foukací harmoniku a z uspořených peněz si koupil flobertku. Pepík vzal s sebou svoji skautskou výzbroj mimo kotlík, který se mu nevešel do kufru. Kromě toho si opatřil velké kladivo, malé kladívko, dláto a potřeby k spájení (letování).

Ludvík si vybral ze svých knih na cestu „Malý naučný slovník“ (druhé, opravené vydání), „Anglicky snadno a rychle“ a cestopis „Cesta kolem světa“ od J. Kořenského. Hodně to vážilo, ale těšil se, že nechá učebnici angličtiny doma, naučí-li se do odjezdu anglicky.

Každý z chlapců se připravoval na cestu podle svého způsobu, a tak jim čas rychle ubíhal. Přišel konec školního roku, vysvědčení a konečně den, kdy stáli na nádraží každý obklopen skupinou příbuzných a známých. To bylo rad a ponaučení! Musili slíbit, že na sebe dají pozor, že nebudou kouřit a že si budou každý cen čistit zuby.

Pan továrník poslal každému něco peněz na útratu a maminky zhotovily chlapcům plátěné sáčky, aby mohli nosit peníze na krku pod košili, aby jim je nikdo neukradl. Vypadalo to, jako by jeli na konec světa, a ne na cestu, která měla trvat jen asi čtrnáct dní.

Také jejich spolužáci se s nimi přišli rozloučit. Rádi by byli bývali na jejich místě, ale uznávali, že si to ti tři zaslouhují, protože byli nejpilnější. Všichni se složili a koupili svým třem šťastným kamarádům dva tucty udiček, aby mohli chytat ryby, až budou na moři. Na balíčku bylo napsáno: „Věnuje pátá B s přáním šťastné cesty.“

Pojednou se přihnal rychlík, lidé počali běhati zmateně sem a tam a teď nastalo loučení doopravdy. Zatím co jim celá pátá B odnášela kufry do vlaku, podali hoši ještě jednou všem ruku, vlak zapískal a pomalu se rozjížděl. Všichni mávali šátky, i pan ředitel, který přiběhl na nádraží v posledním okamžiku. Vlak zvýšil rychlost a našim třem cestovatelům zmizelo z dohledu nádraží, rodiče, přátelé i pan ředitel.

Cestu nastoupili navečer a dlouho do noci si vyprávěli o tom, co všechno uvidí. Konečně usnuli a vzbudili se až na hranicích. Přišel zdvořilý celník, prohlédl jejich pasy a otázal se jich, mají-li něco k proclení. Neměli nic. Pak přišel do vlaku rakouský celník, ale ani se jim do zavazadel nepodíval. Za chvíli mohli spát dále.

Když se ráno probudili, jel vlak hlubokým údolím, podél říčky s prudce tekoucí jasně modrozelenou vodou. Po stranách údolí se vypínaly vysoké hory. Jejich svahy byly zarostlé jehličnatým lesem, ale holé vrcholky svítily oslnivě bílou barvou sněhu. Ludvík prohlásil, že to jsou *Alpy*.

Vlak burácel po úzkých mostech, vysoko nad propastmi a mizel v nekonečných temných tunelech. Pak uháněl zase podle vysokých strání, pokrytých krásnými lučinami. Tu a tam se popásala stáda kraviček s velkými zvonci na krku. Ludvík vykládal, že je pastýři na jaře vyhánějí vysoko do hor, kde je dobrá pastva, a na podzim s nimi odcházejí zase do nížiny, ještě než napadne sních.

Na italských hranicích přišli celníci opět prohlížeti pasy a zavazadla. Někteří cestující, kteří měli nové věci nebo větší množství tabáku, platili clo. Vlak jel ještě nějakou dobu hlubokými soutěskami, pak sjel do nížiny a jel mnoho hodin rovinou. Čtvercová políčka byla vroubena řadami topolů nebo moruší. Byli v severoitalské nížině. Bylo citelně tepleji a vše mělo jiný ráz. Když trať křížovala silnici, viděli venkovany v dlouhých pláštích a dvoukolové vozy, naložené vysoko pytlí a tažené zvířaty, která vypadala jako menší kuň s dlouhýma ušima. Byli to mezkové. Kostely měly zvonice v podobě vysokých věží.

Pozdě večer se objevily vysoké komíny továren. Nějakou chvíli duněl vlak předměstím a pak zastavil v nádraží města Janova. Byli u cíle.

Na peroně je očekával zřízenec paroplavební společnosti. Jejich loď měla odjeti druhý den ráno, a proto je odvedl do hotelu. Před nádražím byla skupina krásných palem. Hochům se líbily, ale méně se jim zamlouvaly ulice města. Byly úzké a ne příliš čisté. V postranních uličkách byly nataženy provazy od domu k domu a na nich se sušilo prádlo. Obchodník se zeleninou vedl oslíka, který měl na zádech dva koše s kapustou. Některé hospodyně spouštěly z okna košík na

provaze, zelinář si z něho vzal peníze a dal jim do něho žádanou zeleninu. Vedle ošklivých čtyřpatrových budov, obydlených množstvím lidí, byly tam staré paláce, zdobené cennými malbami a sochami, sídla starých šlechtických rodů.

V parku na vysokém sloupu stála socha muže v dlouhém plášti. Hoši se shodli na tom, že je to asi Kryštof Kolumbus, který pocházel z Janova a objevil Ameriku. „Roku 1492,“ dodal Ludvík, který miloval přesnost.

II. ODJEZD Z JANOVA

Časně ráno přišel pro hochy úředník paroplavební společnosti, aby je odvedl do přístavu. U kamenného nábreží kotvily plachetní lodi rybářů, kteří se vrátili z nočního lovu. Někteří vynášeli právě na břeh plné koše ryb a nakládali je na dvoukolové vozy, které tu čekaly. Bylo tu tolik druhů ryb, že ani Ludvík je všechny neznal. Jen *platejsa* poznal, a ten se pozná snadno. Většinou ležívá na dně moře, na písku, a aby lépe viděl, má obě oči na jedné straně těla, na té, která bývá obrácena vzhůru.

Nedaleko nádraží je vystavěn do moře jakýsi kamenný most. U něho byla připoutána silnými lany velká loď s třemi komíny. Na zádi měla napsáno velkými písmeny „Rio Tieté“ a pod tím „Genova“. Jejich průvodce jim vysvětlil, že Rio Tieté je jméno parníku podle jihoamerické řeky a slova Genova, které vyslovil *džénova*, znamená v italštině Janov. Každá loď má domovský přístav a domovský přístav tohoto parníku byl Janov.

U parníku byl čilý ruch. Od nedalekého nádraží vedou sem koleje; veliké jeřáby vykládaly zboží z nákladního vlaku, který stál vedle parníku. V budově na nábreží našli hoši svá zavazadla, která tam poslali z hotelu. Opět předložili pasy, a již mohli na loď.

Z nábreží vedle lávka na palubu lodi. Zřízenec v bílé kazajce se jich ujal, podíval se na jejich lístky a vedl je do jejich *kabiny*.

Kabina měla podobu malého pokojíčku, jen tak velkého, aby se do něho vešla čtyři lůžka, vždy dvě nad sebou. Mezi nimi byla malá ulička. Malé okénko mělo podobu kruhu a bylo je možno zavřítí silnou kovovou deskou, aby při bouři nevnikla dovnitř voda. Pod oknem bylo umyvadlo s tekoucí vodou. Mnoho místa tu nebylo, ale kabina je jen pro spaní. Jinak je lépe nahoře na palubě. Pro případ špatného počasí byly tu pro cestující velké společné místnosti.

Nakládání trvalo skoro celý den. Na palubě byl veliký otvor, asi šest metrů široký. Jeřáby zvedaly balíky a pytle vysoko do výše a spouštěly je pak tímto otvorem hluboko do nitra lodi. Pomalu přicházeli i ostatní cestující se zavazadly a procházeli se po lodi s přáteli, kteří je přišli doprovodit.

Konečně nastala doba odjezdu. Námořníci vytáhli vysoko na stožár bílou vlajku s modrým krajem na znamení, že se chystají vyjeti. Lodní píšťala zapískala jednou, pak dvakrát a nakonec třikrát. Čtyři lodní hudebníci se objevili s nástroji na palubě a spustili veselý pochod, aby ulehčili smutné chvílky loučení. Odvázali lana a na druhé straně se objevil vlečný parník, který dlouhým lanem počal Rio Tieté odtahovati od nábřeží.

Za zádi parníku počala vířiti voda – znamení, že lodní šroub se otáčí. Parník se začal pohybovati k otevřenému moři. Projel vchodem do přístavu, chráněného zdí před mořským příbojem, a zamířil na širé moře. Hoši stáli u zábradlí a mávali šátky, ačkoliv mezi davem na nábřeží neměli známých. Pomalu se vzdalovali od Janova. Hejno bílých racků se zvedlo a pomalu letělo za lodí v naději, že snad časem dostanou odpadky z lodní kuchyně.

Počasí bylo pěkné, moře klidné a loď se jen málo pohoupávala. Přes to někteří cestující onemocněli mořskou nemocí: bolela je hlava, bylo jim špatně od žaludku a nemohli nic jíst. Lodní lékař je těšil, že to nic není, že na mořskou nemoc ještě nikdo nezemřel a že to přestane, až si houpání zvyknou. Naším chlapcům nebylo nic.

Parník se pomalu vzdaloval od pobřeží. Ještě bylo viděti bílé domy Janova a vysokou horu nad městem se staro pevností u vrcholku. Chlapci obrátili svoji pozornost na loď. Frantík našel mezi cestujícími několik hochů stejného stáří a hrál si s nimi na palubě. Za chvíli znal všechny potřebné výrazy italsky i anglicky.

Ludvík se zahloubal do učebnice angličtiny a Pepík zmizel kdesi v nitru lodi – chtěl se podívat na lodní stroje. Za chvíli se vrátil s důstojně vypadajícím pánem v tmavomodré uniformě. Ukázalo se, že je to pan kapitán. Poslali ho k němu ze strojírny, aby si požádal o povolení prohlédnouti si ji; Pepík se hned rozběhl do kapitánovy kanceláře, a při tom se ukázalo, že pan kapitán je Čech, původem z Kardašovy Řečice.

Druzí hoši se také přidali a následovali pana kapitána dolů, do strojírny. Z chodby u kabin šli malými železnými dveřmi a pak sestupovali po železných schůdkách, které se podobaly spíše žebříku, hluboko do nitra lodi. Bylo tam šero, jen tu a tam svítila elektrická lampička. Z hlubin vanul horký vzduch, prosycený zápachem oleje, a pronikal jednotvárný hřmot stroje. Konečně byli dole.

Strojírna vypadala jako velký sál s vysokým stropem. Frantík a Ludvík se musili neustále vyptávat; to při hřmotu, který tam panoval, nebylo lehké, ale Pepík ihned poznal veliký motor uprostřed

místnosti. Od automobilového motoru se lišil jen v podrobnostech – jinak tu byly také válce, ventily a páčky. Ze stroje vedl hřídel, kovová tyč, asi čtyři decimetry silná a pravidelně se otáčející, těsnou chodbičkou kamsi k zádi lodi. Na jejím konci byl lodní šroub, ale ten ovšem nemohli vidět – ten pracuje v moři. U stěn byly ještě menší stroje: na vyrábění elektřiny, které loď potřebuje na svícení, na startování hlavního stroje a stroj pohánějící chladicí zařízení lodního skladiště potravin.

Bylo to velmi zajímavé, ale byli rádi, když byli zase na čistém vzduchu. Kapitán byl v dobré náladě; snad měl radost, že se setkal s krajany. Ludvík se ho ptal, zdali se ještě stavějí lodi s parními stroji. „Největší lodi,“ řekl pan kapitán, „mívají tak zvané parní turbíny, protože pracují klidněji než výbušný motor. Pod kotli ovšem topí *naftou* (surovým petrolejem) – ne uhlím jako dříve. Pro střední a menší lodi jsou nejvhodnější Dieselovy motory. Neužíváme ovšem benzínu jako auta, nýbrž také nafty: je to lacinější. Také jsem jezdíval s lodí, která měla staromódní parní stroj, ale ten potřebuje více lidí k obsluze a nakládání uhlí v přístavech trvá vždy velmi dlouho. Teď se pojděte podívat ještě ke mně nahoru, na kapitánský můstek.“

Chlapci následovali kapitána po schodech na nejvyšší palubu a pak ještě výše. Kapitánský můstek vypadal spíše jako pořádný most, postavený napříč lodí. Byl s něho pěkný pohled s výše na příd' lodi a na moře. Jeden ze tří lodních důstojníků měl tu právě službu a u kormidla stál námořník a udržoval podle kompasu směr lodi. Chlapci tu viděli leccos zajímavého. Ve veliké skříni byly vyloženy pestré barevné *signálové vlajky*, kterými je možno dávat znamení

kolemjedoucím lodím. Jinde byla rámová anténa, pomocí které možno i v mlze nalézt přístav: značky, vysílané z přístavu, je dobře slyšeti, jen když je tato anténa obrácena kolmo na vysílací stanici.

Hoši dlouho nezdržovali, pěkně poděkovali a šli zase na palubu. Od pana kapitána to byla skutečně velká laskavost, protože cestujícím je přístup na kapitánský můstek přísně zakázán. Překáželi by tam lodním důstojníkům při jejich odpovědné práci.

III. OPUŠTĚNÍ

Čas rychle ubíhal. Někdy potkávala loď jiné parníky: válečné lodi modrošedé barvy s kulatými věžemi, z kterých vyčnívala děla, velké osobní parníky, které při setkání vytahovaly na stožár hrdě vlajku své země, a malé plachetky rybářů, vracejících se z lovu.

Občas se objevilo hejno plískavic, podobných rybám, velikým jako dospělý člověk. Sledovaly loď a vymršťovaly se z vody, jako by chtěly obveselovati cestující svou dovedností. Ludvík měl učenou přednášku o tom, že to nejsou ryby, nýbrž příbuzní velryb, dýchající vzduch, ale ostatní mu to nechtěli věřit, a tak odešel zase k své angličtině. Později se seznámil s chlapcem z Lisabonu a ten ho učil portugalsky.

Každé poledne měřili lodní důstojníci polohu lodi. Vypadalo to, jako by se dívali na slunce malými kukátky. Výsledek přepočítávali podle tabulek a pak vyvěsili u jídelny zprávu, kde jsou a kolik ujeli. Obyčejně to bylo asi 450 kilometrů za čtyřiaadvacet hodin.

Jednou bylo cvičení a poplach. Loď sedmkrát zapískala, a všichni, cestující i mužstvo, si oblékli záchranné pásy a seřadili se u člunů, zavěšených na palubě. Pro případ skutečné nehody věděl takto každý, ke kterému záchrannému člunu patří.

Třetího dne odpoledne se objevila na obou stranách pevnina. Za chvíli přiběhl Frantík se zprávou, že to je *Gibraltarská úžina*. Po levé

straně viděli Afriku se žlutavými, písčitými břehy a po pravé straně Pyrenejský poloostrov, vybíhající ve vysokou horu Gibraltarskou. Řada válečných lodí vjížděla do gibraltarského přístavu, nad kterým se vznášel roj letadel. Gibraltar je anglická pevnost. Angličané obsadili Gibraltarskou skálu již před více než dvěma sty lety, aby tak mohli ovládat úzký vjezd do Středozemního moře.

Po nějaké době proplul parník Rio Tieté úžinou a octl se tak v Atlantickém oceánu. Pak se obrátil na sever, aby podél Francie, Belgie a Holandska dostihl svého cíle, Hamburku. Nebýti náhody, byla by cesta lodi a i našich tří chlapců skončila docela hladce tak, jak předpisuje jízdní řád, sestavený samým ředitelem paroplavební společnosti. Ve skutečnosti mělo to dopadnout jinak.

Atlantický oceán přijal loď nepřívětivě. Bylo ošklivé, pošmourné počasí a hustá mlha, takže kapitán nařídil, aby loď jela dále od pobřeží a od nebezpečných skalisek. Občas pískala parní píšťala, aby varovala ostatní lodi před srážkou. Hustá mlha vadila v rozhledu a hoši se nudili.

Pepík litoval, že neviděli lodní skladiště, a Frantík navrhl, aby se tam podívali. Pan kapitán byl tak přívětivý, že se jistě nebude zlobit, i když se o tom doví. Obvyčejně byl otvor do skladiště pokryt prkny a plachtou, ale nyní byl trochu pootevřen, protože se chystali, že budou vykládati část nákladu v příštím přístavu. Hoši tedy odhrnuli plachtu a jeden za druhým lezli po železném žebříku po kolmé stěně dolů.

Bylo to skoro, jako by sestupovali do nějakého dolu. Po několika metrech se dostali k plošině a k prvnímu skladišti, ale žebřík vedl dále, a tak prolézali patro za patrem. Bylo tam dusno a tma, ale měli

elektrické lampičky, a tak viděli v každém patře dlouhé řady sudů, pytlů a jiného zboží. Byly tu bedny se sušenými italskými nudlemi, bečky s olivami a veliké sýry, skoro jako mlýnská kola. To všechno posílala Itálie do ciziny.

Nějakou dobu tak chodili, a když se jim zdálo, že by se měli vrátiti zpět, došli právě k žebříku vedoucímu vzhůru. Představte si jejich leknutí, když vylezli nahoru a shledali, že otvor je zase zabedněn!

Trochu se uklidnili, když si vzpomněli, že v přístavu La Coruña budou námořníci vykládat a nakládat zboží a že tedy musí otvor do skladiště co nejdříve opět otevřít. Nechtěli tlouci a volati, aby nebyli hubováni, a tak se rozhodli čekat.

Čas ubíhal pomalu. Lampičky zhasili, aby šetřili baterie, a tak byli v naprosté tmě. Usedli na nějaké balíky a povídali si. Nevěděli ani, je-li již noc, ale pomalu usínal jeden za druhým a pak spali všichni mnoho hodin.

První se probudil Ludvík a vzbudil i ostatní. Něco se změnilo, a Pepík věděl hned co: lodní stroje nepracovaly! Zdálo by se tedy, že jsou v přístavu, ale vchod do skladiště nad jejich hlavami byl stále ještě zavřen. Chvilí bouchali na těžké klády, které zakrývaly hlubokou šachtu, ale nikdo nepřicházel, aby je vysvobodil. Teď byla dobrá rada drahá.

Po delší poradě se rozhodli, že ještě počkají a že Pepík půjde na výzvědy, nevede-li do skladiště ještě jeden vchod.

Zas ubíhal čas, ale tentokráte byli vyrušení radostným voláním, a za malou chvíli se objevil Pepík s dobrou zprávou, že jsou zachráněni. Když pospíchali za ním, poznali, že omylem čekali u jiného otvoru;